

<https://doi.org/10.16926/trs.2025.10.03>

Received: 15.03.2025

Accepted: 22.05.2025

Marlena OLEKSIUK

 <https://orcid.org/0000-0002-0114-9259>

Uniwersytet Wrocławski (Wrocław)

Przyczynek japońskiego kolonializmu do przetrwania i ocalenia literatury koreańskiej na przykładzie wybranych pisarzy

The contribution of Japanese colonialism to the survival and salvation of Korean literature as exemplified by selected writers

Abstract: The article is devoted to the issue of creating Korean literature during the Japanese occupation, with particular emphasis on selected Korean writers who influenced the feelings and moods of Koreans during the colonization of Korea by Japan. This period, called the dark times of Korean literature, began in 1910 and ended in 1945 with Japan's defeat and capitulation in World War II. The aim of the article is to attempt literary discourse in occupied Korea. The author analyzes selected works in the context of colonialism. These are some of the most recognizable and valued literary works in the Republic of Korea.

Keywords: colonialism in Korea, Korean literature, Kim So-wol, Yi Sang-hwa, Yi Hyo-seok

Czego szukam? Duszo,
moja ślepa duszo, nieustannie miotająca się
jak dzieci bawiące się and rzeką,

odpowiedz mi: dokąd zmierzam?

(Yi Sang-hwa, „Does Spring Come to Stolen Fields?”)¹

Wstęp

Twórczość koreańskich pisarzy z czasów okupacji japońskiej jest mało znana polskiemu odbiorcy. W Polsce analizy koreańskiej literatury należą jeszcze do rzadkości – zwłaszcza dotyczące okresu sprzed 1990 roku. Dopiero po nawiązaniu stosunków dyplomatycznych z Republiką Korei po 1989 roku oraz upowszechnieniu się kultury koreańskiej (tzw. Hallyu, „koreańska fala”)² utwory literatury koreańskiej, szczególnie współczesnej, zaczęto częściej tłumaczyć i omawiać. Dlatego celem artykułu jest przybliżenie wybranych, najbardziej rozpoznawalnych twórców piszących podczas okupacji japońskiej Półwyspu Koreańskiego oraz wyjaśnienie ich znaczenia dla doświadczenia skolonizowanych Koreańczyków. Aby umożliwić polskiemu czytelnikowi właściwe osadzenie analiz, w zarysie przedstawiono sytuację historyczno-polityczną bezpośrednio przed aneksją Korei przez Japonię, a także zarysowano czynniki wpływające na odbiór literatury koreańskiej, takie jak język oraz tradycje filozoficzne. W artykule przyjęto ramy teoretyczne studiów postkolonialnych i badań nad pamięcią kulturową oraz zastosowano metodę *close reading* w zestawieniu z kontekstem historycznym.

Wśród wielu wybitnych pisarzy okresu kolonialnego wybrano trzy postacie powszechnie rozpoznawalne zarówno na Półwyspie Koreańskim, jak i w diasporze oraz w obiegu międzynarodowym: Kim So-wol, Yi Sang-hwa i Yi Hyo-seok. Przedmiotem artykułu są fragmenty wybranych utworów tych autorów analizowane pod kątem sposobów reprezentacji przemocy kolonialnej, strategii oporu oraz pracy pamięci. Tak ujęta interpretacja pozwala odpowiedzieć na następujące pytania badawcze: po pierwsze – w jaki sposób okupacja japońska wpływała na poetyki, tematy i formy literackie twórców koreańskich, po drugie – dlaczego w analizowanych tekstach powraca figura „utraconego raju” i jakie pełni funkcje symboliczne, po trzecie – czy i w jakim zakresie literatura powstająca podczas okupacji przyczyniała się do podtrzymania wartości kulturowych (m.in. tożsamości narodowej i języka).

¹ Sang-hwa Yi, Peter H. Lee, *Does Spring Come to Stolen Fields?*, University of Hawaii Press, vol. 14, 2 (2002–2003), 88–89. Tłumaczenie własne.

² Marlena Oleksiuk, „Koreańska fala, czyli wpływ i rozprzestrzenianie się kultury koreańskiej w krajach europejskich i amerykańskich,” *Gdańskie Studia Azji Wschodniej* 19 (2021): 209–218.

Okres przed okupacją japońską i aneksja Korei – tło historyczne

Od 1392 do 1897 roku w Korei rządziła dynastia Joseon. Podczas tego długiego okresu głównymi czynnikami wpływającymi na literaturę koreańską i życie Koreańczyków były silna hierarchizacja społeczeństwa oraz etyka konfucjańska. Hierarchia w tym wypadku wynikała z zakorzenionej w kulturze koreańskiej filozofii konfucjańskiej będąca bardzo silnym determinan-tem życia społeczno-kulturowego, a także bardzo mocno oddziałująca na literaturę koreańską.³ Wspólną cechą literatury koreańskiej z tego długiego okresu jest wzorowanie się na literaturze chińskiej, wszakże stamtąd konfucjanizm dotarł do Korei. Wiele wątków w koreańskiej powieści zwłaszcza z późnego okresu Joseon to satyra na skorumpowaną urzędniczą klasę społeczną tzw. *jangbanów*, którzy stali bardzo wysoko w hierarchii społecznej. Pojawiają się tutaj elementy krytyki *jangbanów*, gdyż byli oni znani z wyzysku koreańskich chłopów. Jednym z przykładów krytyki *jangbanów* jest wiersz Jeong Tasan⁴ zatytułowany *Moje pragnienia*:

O, ludzie mego kraju
W jego ciasnym wnętrzu zamknęci –
Z trzech stron otacza go morze.
I łańcuch gór od północy,
Nie mogą nawet wyciągnąć się swobodnie,
Jakże by więc mogli pragnienia wszystkie swoje zaspokoić.
Gdzieżeś jest mędrce,
Co mroki kraju rozświecisz,
Cóż mamy teraz, co dumnie światu pokazać możemy?
Mroczno na duszy.
Skorzyliśmy tylko naśladować innych,
Czasu nie starcza, by ziarno prawdy odszukać.
Gromada głupców, wyniosła bałwana,
Wznosi okrzyki i bije pokłony,
Jakże to niepodobne do czasów Tanguna,⁵
Gdy panowały prostota i obyczaje surowe.⁶

³ Joanna Rurarz, *Historia Korei* (Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2005), wersja elektroniczna 2014, <https://wydawnictwodialog.pl/upload/56f45fb0c57cb1.19957636.pdf>.

⁴ Właściwie: Jeong Yakyong 1762–1836, koreański poeta późnego okresu Joseon. Zob. *Digital Library of Korean Literature*, Writers ABC List, <https://library.litkorea.or.kr/writer/200804>, dostęp 08.08.2024.

⁵ Według legendy Tangun to założyciel Korei.

⁶ Halina Ogarek-Czój, *Klasyczna Literatura Koreańska* (Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2003), 120.

Należy tutaj wspomnieć, że Korea z tamtego okresu, to kraj rolniczy, biedny, z bardzo dużym odsetkiem analfabetyzmu, notorycznie oszukiwany przez własnych urzędników (*jangbanów*). W literaturze koreańskiej pojawiają się również elementy fantastyki, oddziaływania sił nadprzyrodzonych na życie ludzkie, szamanizmu, przypowieści moralnych, a także kroniki, w których udokumentowano różne dzieje z historii Korei, w tym najazdy japońskie.⁷ Podobna tematyka pojawia się także w poezji i widowiskach teatralnych. W literaturze koreańskiej okresu Joseon oprócz cech charakterystycznych dla Korei, pojawia się także tematyka bardziej ogólna jak uczucia (miłość, nienawiść, smutek) oraz przyroda (najczęściej góry, gdyż Półwysep Koreański to teren górzysty).⁸ Okres dynastii Joseon uchodzi za czas ograniczonych kontaktów zagranicznych i względnej izolacji Półwyspu Koreańskiego. Jedynym krajem, który miał ogromny wpływ na Koreę, były Chiny będące wasalem Korei. Wraz z końcem dynastii Joseon sytuacja ta zaczęła się zmieniać. Od lat siedemdziesiątych XIX wieku do Korei zaczęły przybywać liczne statki ze Stanów Zjednoczonych i Europy głównie w celu nawiązania stosunków handlowych, jednak w przypadku Francuzów były to ekspedycje w celach chrystianizacji Korei. Koreańczycy byli bardzo niechętni i podchodzili z dystansem do wszelkich przybyszów. Wiele z tych spotkań kończyło się konfliktem, a nawet rozlewem krwi.⁹

Duch literacki koreańskiego narodu. Wpływ filozofii i języka na literaturę

Literatura koreańska przed okresem okupacji japońskiej nosiła cechy filozofii konfucjańskiej i skupiała się na uwypuklaniu sytuacji narodu Korei biednej i znajdującej się pod wpływem Chin. W tym miejscu należy również opisać sytuację języka, którym wówczas posługiwano się w Korei, jako nieodłącznego i koniecznego nośnika literatury. Alfabet koreański jest stosunkowo nowy, gdyż został wynaleziony przez Króla Sejonga w 1446 roku.¹⁰ Zanim wynaleziono alfabet, Koreańczycy posługiwali się dwoma językami: chińskim oraz koreańskim, który próbowano zapisywać różnymi formami transkrypcyjnymi. Ponieważ Korea była pod ogromnym wpływem Chin przez wiele stuleci, Koreańczycy posługiwali się pismem chińskim. Tutaj na-

⁷ Kyung Moon Hwang, *A History of Korea* (Red Globe Press 2010).

⁸ Ogarek-Czój, *Klasyczna Literatura Koreańska*, 114–173.

⁹ Rurarz, *Historia Korei*, 275–307.

¹⁰ Hye K. Pae, *Analyzing the Korean Alphabet: The Science of Hangul* (Cham: Springer, 2024), 14.

leży wspomnieć o tym, że nie było to pismo dostępne dla zwykłych obywateli, tylko dla elit. Stąd do XV wieku Korea odznaczała się dużym odsetkiem analfabetyzmu. W tej sytuacji dostęp do literatury wydawał się ograniczony, gdyż literatura była tworzona głównie po chińsku. Wynalezienie nowego alfabetu otwarło nowe możliwości dla literatury. Jednakże nowy alfabet spotkał się z dezaprobatą wyższych sfer, które taktowały ten wynalazek jako zagrożenie. Dlatego też – z jednej strony – literaci otrzymali nowe możliwości dotarcia do szerszej rzeszy czytelników, z drugiej zaś strony – tworzenie w nowym, koreańskim alfabecie oznaczało ośmieszanie się przed elitą. Wyższa klasa społeczna posługująca się językiem chińskim uważała literaturę tworzoną w języku koreańskim za gorszą, za literaturę dla plebsu. Paradoksalnie anektowanie Korei przez Japonię uruchomiło w Koreańczykach świadomość posiadania własnego alfabetu, który stał się „spoiwem” tożsamościowym dla uciśnionego narodu koreańskiego.¹¹

Literatura koreańska w cieniu japońskiego kolonializmu

Literatura koreańska XX wieku rozwijała się w skrajnie burzliwych warunkach. Wpływy zachodnie sprzyjały modernizacji, jednocześnie poddając tradycję konfucjańską negocjacji i reinterpretacji.¹² Z drugiej strony – czas aneksji Korei przez Japonię w 1910 roku oznaczał również trudną sytuację dla literatury. W realiach kolonializmu na Półwyspie Koreańskim zryw patriotyczny i dążenie do ocalenia narodu koreańskiego były niezwykle silne, co przełożyło się również na literaturę. Odrzucany dotąd alfabet koreański wynaleziony w 1446 roku zyskiwał coraz większą aprobatę, tym bardziej, że był to język zakazany przez Japończyków. Od tego momentu zaczęto tworzyć literaturę w języku koreańskim, dlatego uznaje się, że literaci koreańscy przyczynili się swoimi dziełami do przetrwania i duchowego ocalenia narodu koreańskiego. Ich działalność literacka, choć często niosła ryzyko nawet śmierci z rąk okupanta, była silnym czynnikiem działającym ku pokrzepieniu Koreańczyków. Pierwszą ważną postacią w literaturze japońskiego kolonializmu w Korei był Kim So-wol (1902–1934), uważany za jednego z najwybitniejszych koreańskich poetów pierwszej połowy XX wieku. Jego prawdziwe nazwisko to Kim Jeong-Sik. Jest on często uważany za poetę ludu koreańskiego, mimo że opublikował tylko jeden zbiór wierszy za swojego krótkiego życia. Chociaż swoim współczesnym był słabo znany i zmarł w skrajnym ubóstwie, uznanie i miłość do jego twórczości wzrosły po jego

¹¹ Pae, *Analyzing the Korean Alphabet: The Science of Hangul*, 239–245.

¹² Ki-Baik Lee, *A New History of Korea* (Harvard: Harvard University Press 1990), 267–270.

przedwczesnej samobójczej śmierci. Jego wersy przekształcono w popularne piosenki, a jego wiersze są nadal wszechobecne w koreańskich podręcznikach literackich i antologiach. Jego poezja stanowi niezwykle połączenie tradycyjnych i nowoczesnych form w unikalnej mieszance koreańskiego liryzmu, tęsknoty i lamentacji. Muzykalność i zwodnicza prostota jego wersów są zdumiewające; czytanie ich po koreańsku to doświadczenie świadomości związku między językiem a muzyką. Prawdziwy geniusz poety polegał na komponowaniu wersów w rytmie koreańskiej pieśni ludowej, dzięki czemu jego wiersze trafiały bezpośrednio do serc Koreańczyków. *Azalie* są prawdopodobnie najbardziej znanym zbiorem wierszy w Korei i nie będzie przesadą stwierdzenie, że prawie każdy Koreańczyk zna te utwory na pamięć. Kluczowymi cechami poezji Kima So-woly jest uczucie smutku i melancholii, łagodna złośliwość i estetyzm. Poezję Kima So-woly wyróżnia niekonwencjonalne podejście artystyczne: pisze o smutku, samotności, tęsknocie, ale czyni to w poetyce snu i pieśni ludowych, co stanowi nietuzinkowe i bardzo nowoczesne połączenie, dlatego jest on uznawany za mistrza wczesnego koreańskiego modernizmu.¹³ W poezji Kima So-woly pojawia się pewien dualizm: z jednej strony – przenosi on czytelnika do świata wyobraźni, woli marzyć i śnić, a z drugiej strony – wyrażaną w ten sposób tęsknotę do lepszego świata osadza w teraźniejszości – jak tytułowe azalie, które jako niezwykle wytrzymały kwiat symbolizują cierpiący, ale silny naród. W jego wierszu *Azalie*, zatytułowanym tak jak cały zbiór, pojawia się obraz kobiety znajdującej się w absolutnej rozpacz z powodu rozłąki z ukochanym, ale ukrywającej swoje uczucia. Rozrzucane przez nią po drodze azalie są aktem błogosławieństwa jako przeciwwaga do sytuacji, w jakiej znajdują się narrator i jej kochanek. Dziko rosnący kwiat azalii występuje tylko w najgłębszych obszarach lasów, które wcześniej zostały zniszczone przez pożary lub wylesianie, z tego powodu azalie cechuje rzadka wytrzymałość. Nie przypadkowo zatem postać kobieca rozrzuca azalie: kwiaty manifestują jej siłę w obliczu tragedii oraz jej miłość jako trwałą i wieczną.¹⁴ Tytułowe azalie mogą symbolizować również ojczyznę, która stara się przetrwać czasy japońskiej okupacji:

¹³ Na poezję Kima So-woly mógł mieć wpływ francuski symbolizm, wszak Korea przed okupacją japońską pozostawała już pod wpływem świata zachodniego. Warto zaznaczyć, że Kim So-wol był członkiem literackiego Stowarzyszenia Młodzieży Studenckiej Pai Chai, instytucji edukacyjnej zrzeszającej różne kluby zainteresowań młodych talentów. Zob. Lee Kyung-ho, Kim, So-Wol. *Who's Who in Korean Literature* (Seoul: Hollym, 1996), 265.

¹⁴ Myeong-kyo Jeong, "An event at the dawn of modern Korean poetry: Kim Sowol's "Azaleas", *International Journal of Korean Humanities and Social Sciences*, vol. 5 (2019), 9–17.

Kiedy odejdiesz,
 znużony mną,
 bez słowa delikatnie cię puszczę.
 Z góry Yak
 w Yongbyon,
 zbiorę naręcza azalii i rozrzucę je na twojej drodze.
 Krok po kroku
 po kwiatach położonych przed tobą,
 stąpaj lekko, miękko, gdy będziesz szedł.
 Kiedy odejdiesz,
 znużony mną,
 choć umrę, nie pozwolę, by spadła jedna łza.¹⁵

Okupacja japońska trwała w Korei trzydzieści pięć lat. Gdy Kim So-wol umiera w trzydziestym trzecim roku życia (1934 r.), Korea jest pod okupacją od dwudziestu czterech lat. W tym czasie Koreańczycy są prześladowani przez okupanta, zabrania im się używania języka koreańskiego, niszczy ich kulturę oraz przywiązanie do ojczyzny. Warto zaznaczyć, że Japończycy wykorzystują Koreańczyków do przymusowej pracy, prześladują ich, tworzą obozy zagłady, organizują łapanki, dopuszczają się mordów, gwałtów na kobietach. Zjawiska te znacząco kształtowały doświadczenie codzienności wielu Koreańczyków. Kim So-wol pamięta wolną Koreę z czasów swojego wczesnego dzieciństwa. Daje temu wyraz w wierszu *Pewnego dnia długo po tym* skierowanym do kochanki mającej symbolizować również ojczyznę, która nie może dać mu upragnionego szczęścia:

Odwiędz mnie, pewnego dnia długo po tym,
 I mogę powiedzieć, że zapomniałem.
 Obwiniaj mnie, w swoim sercu,
 Tak bardzo za tobą tęskniąc, zapomniałem.
 Nadal obwiniaj mnie za to wszystko,
 Nie wierząc ci, zapomniałem.
 Dzisiaj, wczoraj, nie zapomniałem o tobie,
 Ale pewnego dnia długo po tym, zapomniałem.¹⁶

W innym wierszu Kim So-wol nieco bardziej bezpośrednio odnosi się do utraconej ojczyzny. Już tytuł *Ale straciłem dom* sugeruje, że jest on związany z kolonizacją japońską:

Pomyśl tylko, gdybyśmy mieli naszą ziemię, naszą własną do zaorania!
 Zamiast tego wędrujemy wieczorem, a rano
 Zyskujemy nowe westchnienia, nowe narzekania.
 - „Pomyśl tylko, gdybyśmy mieli naszą ziemię, naszą własną do zaorania.”¹⁷

¹⁵ David R McCann, *The Columbia Anthology of Modern Korean Poetry* (Columbia University Press, 2004), 192.

¹⁶ So-wol Kim, *Lost Love: 99 Poems by So-wol Kim* (Seoul: Pan-Korea Book Corporation, 1975), 35. Tłumaczenie własne.

¹⁷ Kim, *Lost Love: 99 Poems by So-wol Kim*, 35. Tłumaczenie własne.

Utratę domu można interpretować nie tylko dosłownie (poeta przeprowadzał się kilkakrotnie w okresie wczesnej dorosłości), ale również jako metaforę pozbawienia suwerenności państwa wskutek kolonizacji. Potwierdzeniem tego jest użycie zaimka liczby mnogiej „my” i epitetu „nasza ziemia”.¹⁸ Należy także dodać, że Kim So-wol pisał wiersze w rodzimym języku koreańskim wbrew okupantowi.¹⁹

Yi Sang-hwa (1901–1943) bezprecedensowo był najbardziej znanym i zaangażowanym poetą okresu kolonizacyjnego w Korei. Ukrywał się także pod nazwiskiem Lee Sang-hwa lub pseudonimem Muryang. Yi brał udział w Ruchu 1 Marca 1919 r. w Daegu, którego celem było przywrócenie suwerenności Korei. Wiersze Yi Sang-hwy są przykładem nowatorskiego stylu w całej literaturze koreańskiej. Wczesne jego wiersze zawierały elementy prozy i manifestowały świat dekadencjonalnej wrażliwości, narcyzmu, czasem były pochwałą życia pełnego całkowicie oderwanych od rzeczywistości marzeń, na co z pewnością miała wpływ jego przynależność do literackiego klubu romantyków. W debiutanckim wierszu *Do mojej sypialni* poeta rozważa nawet popełnienie samobójstwa w celu osiągnięcia prawdziwej miłości. W 1925 został współtwórcą i członkiem KAPF (Koreańska Federacja Proletariackich Artystów).²⁰ W tym samym roku pod wpływem rosnącego zaniepokojenia rzeczywistością japońskiego imperializmu w Korei, Yi nagle i zdecydowanie zrywa z poetyckim światem.²¹ Przyjmując tożsamość nacjonalistycznego poety, Yi zaczyna pisać wiersze o nieposłuszeństwie i oporze wobec rządów kolonialistów. Nie bez znaczenia pozostaje fakt, że w roku 1934 w Gyeongsangbuk kieruje on oddziałem założonej w 1920 roku gazety *Chosun Ilbo* wydawanej w języku koreańskim oraz publikującej w duchu nie-

¹⁸ Chae-wan Lee, „The most beloved poet of Korea, Kim So-wol,” *Yonsei Annals, The Most Beloved Poet of Korea, Kim So-wol* < Cover Story < Cover Story < 기사본문 - The Yonsei Annals, dostęp 22.08.2024.

¹⁹ David R. McCann, „The Meanings and Significance of So Wol’s Azaleas,” *The Journal of Korean Studies* 6 (1988–1989), 211–228.

²⁰ Założona w sierpniu 1925 roku socjalistyczna grupa literacka, której celem było służenie sprawie wyzwolenia klasowego. Eksperymentowano z „realizmem socjalistycznym”, aby szerzyć świadomość klasową wśród inteligencji i demaskować złe warunki panujące w masach proletariackich. Por. *Encyklopedia koreańska*, 조선 프롤레타리아 예술가 동맹 (朝鮮 Proletarier 藝術家 同盟, Korean Artist Proletarian Federation) – 한국민족문화대백과사전, aks.ac.kr, dostęp 10.09.2024.

²¹ Na tę decyzję zapewne wpływ miały wydarzenia z jego życia: w 1922 roku wyjechał do Tokio i podjął studia z literatury francuskiej, planował wyjechać do Paryża w celu dalszej edukacji, ale trzęsienie ziemi w Tokio spowodowało, że postanowił wrócić do Korei, gdzie pozostał już do końca życia.

podległościowym.²² Podczas okupacji jawne wyrażanie politycznych frustracji groziło nawet śmiercią, dlatego Yi korzysta z symboliki natury i przenośni (obraz koreańskich imigrantów w Mandżurii).²³ Seria wierszy z tego późnego okresu, do której należy choćby *Czy wiosna przychodzi do tych skradzionych pól?*, wyraźnie wskazuje na ducha oporu u poety:

Czy wiosna nie przychodzi już do tej ziemi,
do tych utraconych pól?
Skąpany w słońcu idę jak we śnie ścieżką,
która przecina pola ryżowe jak rozpuszczone włosy,
gdzie spotykają się błękitne niebo i zielone pole.
Ty nieme niebo i ciche pola,
Nie czuję, że przybyłem tu sam;
Powiedz mi, czy jesteś mną popychany, czy też jakaś ukryta siła.
.... Czego szukam? Duszo,
moja ślepa duszo, nieustannie miotająca się,
jak dzieci bawiące się nad rzeką,
odpowiedz mi: dokąd zmierzam?
Napełniony zapachem trawy, połączonym
z zielonym śmiechem i zielonym smutkiem,
kulejąc, chodzę cały dzień, jakby opętany
przez wiosennego diabła:
bo to są skradzione pola, a nasze źródło zostało skradzione.²⁴

Czasy japońskiego kolonializmu w Korei, który często nazywano „ciemnymi”, pozostawiły po sobie dorobek wielu pisarzy. Wśród nich byli również tacy, którzy schlebiali japońskiemu systemowi i czasem pisali nawet w języku japońskim. Trudno oceniać ich decyzje, nierzadko podejmowane wskutek zastraszania i szantażu ze strony władz. Mimo że sami Koreańczycy dość niechętnie wypowiadają się o projapońskich twórcach z omawianego okresu, to jednak ze względu na ich kunszt literacki kultywują o nich pamięć. Jednym z takich twórców jest Yi Hyo-seok (1907–1942), pseudonim Gasan. Miał zaledwie trzy lata, kiedy Korea została zajęta przez Japończyków, ale nie dożył wyzwolenia kraju spod okupacji. Był jednym z głównych pisarzy koreańskich swoich czasów, w jego dorobku znajduje się ponad dwieście dzieł wierszowanych i prozą. Debiutował wierszem *Wiosna* z 1925 roku, który opublikowała gazeta „Codzienna” wydawana wyłącznie w języku koreańskim.²⁵ Trzy lata później, podczas studiów na Uniwersytecie Cesarskim

²² Tina Burrett, Jeffrey Kingston, *Press Freedom in Contemporary Asia* (New York: Routledge, 2019), 289.

²³ Por. *Digital Library of Korean Literature*, <https://library.litkorea.or.kr/writer/201112>, dostęp 21.08.2024.

²⁴ Peter H. Lee, *Poems from Korea* (Hawaii: University Press of Hawaii, 1974), 164.

²⁵ Jeongho Gwon, *A Study on the Literature of Yi Hyoseok* (Seoul: Wolin, 2003), 35.

Gyeongseong, zadebiutował prozą opowiadaniem *Miasto i duchy*, które przedrukowało czasopismo „Światło Joseon”. Bohaterem tego opowiadania uczynił tynkarza pracującego przy miejskich projektach budowlanych, mimo iż sam nie posiadał własnego lokum. Nie zdając sobie sprawy z ironicznej sytuacji, po prostu żył, robiąc to, co mu kazano, bez narzekania. Uważał nawet, że powinien pozbyć się duchów jako cywilizowany mieszkaniec miasta. Z czasem zrozumiał, że gobliny²⁶ i duchy w Dongmyo lub Jongmyo to w rzeczywistości bardzo często zubożali Koreańczycy pozbawieni korzyści kolonialnego kapitalizmu, do których należał on sam:

Widziałem ducha w cywilizowanym mieście Seul. Czy kłamię? Nie. Nie kłamię i nie miałem złudzeń.

Widziałem wyraźnie na własne oczy to, co ludzie nazywają „duchem”.

Zrobiło się dramatycznie ciszej, gdy weszli do środkowej części. Wyglądając jak pusta działka opuszczona przez wiele lat, świątynia mieściła las chwastów mierzący z łatwością ponad stopę wysokości, a sufit z matową farbą wyglądał jeszcze bardziej ponuro nocą. A potem deszcz sprawił, że wszystko to wydawało się jeszcze bardziej ponure niż zwykle.

Wtedy pan Kim wydał z siebie przestraszony jęk.

„Co to, u licha, jest?”

Podążyłem za koniuszkiem jego palca, aby zobaczyć, gdzie wskazuje, tylko po to, aby samemu się przestraszyć. Nagle poczułem dreszcze na całym ciele, a włosy stanęły mi dęba. Zaledwie kilka pokoi dalej, obok sali hołdu po drugiej stronie dziedzińca, zobaczyłem kilka migających świateł. Niebieskie światła przetoczyły się po ziemi, a następnie podskoczyły w powietrze. Ponadto światła nagle zgasły, gdy latały w powietrzu, zanim pojawiły się i zniknęły raz po raz.

Wtedy odkryłem coś jeszcze bardziej przerażającego. Słabe światło ujawniło parę butów i niewyraźną, mglistą postać ludzką.²⁷

W drugiej połowie 1931 roku lub na początku 1932 roku, na polecenie japońskiego Gubernatora Generalnego Korei, Yi otrzymał pracę jako urzędnik w wydziale cenzury Oddziału Bibliotecznego podlegającego Gubernatorowi Generalnemu Korei. Yi płynnie posługiwał się językiem japońskim i angielskim. Z czasów okupacji japońskiej w Korei zachowały się trzy eseje oraz rękopis niedokończonych powieści napisane przez niego po japońsku. Prawdopodobnie Yi napisał te utwory około roku 1940. Pisarze okresu okupacji japońskiej w Korei często byli krytykowani (głównie ze strony pism nacjonalistycznych) za kolaborację z Japończykami głównie dlatego, że pisali w języku japońskim oraz za modernistyczne podejście. Nowoczesność narzuconą przez japoński kolonializm postrzegano jako „zdeformowane dziecko

²⁶ Gobliny bardzo często są ukazywane w literaturze koreańskiej. Są to istoty fantastyczne, brzydkie, złe lub złośliwe, przynoszące złe wieści.

²⁷ Chaesong Lee, Seongsu Hong, *Contemporary Korean writers* (Seoul: Chopansa 1979), 256. Tłumaczenie własne.

gwałtu”, dlatego sposobem na ucieczkę od stygmatu takiego „naruszenia” było atakowanie i odrzucanie lub dekonstrukcja samej nowoczesności jako takiej. Z tego powodu literacki modernizm podlegał krytyce jako produkt tej „zniekształconej” nowoczesności i przypisywano mu kolonialną (w wyniku krypto-współpracy z kolonizatorem) proveniencję.²⁸ Jednak w przypadku Yi było inaczej – nie odnajdziemy w jego twórczości projapońskich idei, a jego inspiracja modernizmem płynęła z literatury zachodniej. Ze względu na znajomość języka angielskiego (był również nauczycielem języka angielskiego w publicznej szkole) mógł poznawać literaturę tego obszaru językowego w oryginale. Szczególnie wpłynął na niego miltonowski motyw utraty raju i whitmanowska wersja odkupienia. Najwyraźniejszym przykładem fascynacji Waltem Whitmanem jest opowiadanie pod znamienym tytułem *Żdźbła trawy* z późnego okresu twórczości, opatrzone podtytułem: *Posiadanie poety Walta Whitmana oznacza szczęście dla ludzkości*. Natomiast powieści *Pyłek kwiatowy* i *Nieskończone błękitne niebo* najsilniej nawiązują do dzieła Johna Milтона, ale wykorzystanie motywu utraty i odzyskania raju następuje w sposób polemiczny. Yi odwraca porządek Milтона i ziemię (a nie niebo) przedstawia jako raj. W ten sposób dokonuje również przekształcenia toposu Whitmanowskiego odkupienia – główny bohater Adamiczny, starając się odzyskać / stworzyć nowy raj, nie jest tego świadomy, gdyż nie popełnił grzechu pierworodnego i nie poniósł żadnej straty.

Nawet dzisiaj trudno jest krytykom zdefiniować eklektyczny charakter modernizmu literackiego Yi Hyo-seoka. Stosował on wyjątkowy poetycki styl prozy oraz podejmował różnorodne tematy – od miejskiego kosmopolityzmu po liryzm, nie pomijając seksualności. Dlatego koreańscy krytycy klasyfikują Yi jako pisarza będącego „towarzyszem podróży”. Takim epitetem określano twórców, którzy, choć oficjalnie nie należeli do KAPF (Koreańska Federacja Proletariackich Artystów),²⁹ sympatyzowali z jej ideologią i celami. Teksty Yi były świadomie polityczne i często koncentrowały się na życiu kobiet zmuszanych do prostytucji, łącząc polityczne przesłanie utworów z eksploracją seksualności i nawiązując pośrednio do problemu gwałtów Koreanek przez japońskich żołnierzy.³⁰ Po kryzysie literatury proletariackiej na początku lat trzydziestych Yi został członkiem i współzałożycie-

²⁸ Chongguk Im, *The theory of pro-japanese literature* (Seoul: Pyonghwa Publishing, 1966), 74–86.

²⁹ Patrz przypis 11.

³⁰ W czasach kolonializmu porywanie i zniewalanie koreańskich kobiet było nagminne, służyły one jako niewolnice seksualne dla wojska japońskiego. Zob. Sarah Soh C., *The Comfort Women: Sexual Violence and Postcolonial Memory in Korea and Japan* (University of Chicago Press, 2008).

lem modernistycznej koterii Ligii Dziewięciu³¹ i porzucił socjalistyczne skłonności na rzecz silnego erotyzmu w połączeniu z lirycznym stylem opowiadania historii. Mimo to Yi ugruntował swoją pozycję jako autor sympatyzujący z proletariatem w okresie kolonialnym Japonii. Jako aktywny członek stowarzyszenia autorów modernizmu wyrażał w wielu utworach również empatię do Matki Natury. Charakterystyczne dla tego stylu są dzieła *Świnie*, *Króliczek*, *Góry i Pola*. W *Świniach* Yi pisze o mężczyźnie hodującym lochę, by zbudować fermę, i eksploruje przy tym ludzką seksualność. Temat pożądania i erotyzmu połączonego z poetyckością środków wyrazu pojawia się szczególnie w opowiadaniach *Dzikie morele* i *Chora róża*, a także w powieści *Pylek kwiatowy*. Jego najczęściej czytana opowieść *Kiedy kwitnie gryka* przedstawia wędrownego handlarza przemierzającego od targu do targu okolice Bongpyeong, miejsce urodzenia Yi. Historia rozgrywa się na tle lirycznie przedstawionego księżyca i kwitnących kwiatów gryki. Niezwykły opis kwiatów gryki rosnących wzdłuż górskich dróg w świetle księżyca jest uważany za jedną z najpiękniejszych scen w historii koreańskiej literatury manifestujących zjednoczenie z naturą.

Podsumowanie

Po aneksji Korei przez Japonię w 1910 roku koreańscy pisarze próbowali odważnie stawić czoła rządowi zaborcy. Niektórzy bohatersko odnosili się z krytyką do okupanta, podczas gdy inni zachowywali się w ambiwalentny sposób. Mimo ograniczeń cenzuralnych literatura tego okresu daje wgląd w doświadczenie epoki. Z jednej strony, Korea w końcu otwiera się na Zachód, z którego czerpie nowoczesne inspiracje (jak na przykład Yi Hyo-seok), z drugiej strony – artyści, tworząc w czasach okupacji, nie mogą swobodnie wyrażać swoich myśli. Jak pisze Halina Ogarek-Czój:

Koreańczycy nie rezygnowali jednak z działań na rzecz odzyskania niepodległości. [...] Po stłumieniu powstania pierwszomarcowego w 1919 roku władze japońskie złagodziły szereg obowiązujących w Korei przepisów. Zezwolono na druk gazet, czasopism i książek w języku koreańskim. Przyzwolono również na pewne rodzaje działalności społecznej – powstawały organizacje naukowe i literackie. Oczywiście wszystko to mogło rozwijać się jedynie pod ścisłą kontrolą policji japońskiej.³²

³¹ Grupa wpływowych pisarzy, którzy żyli i tworzyli podczas okupacji japońskiej w Korei. Założona w sierpniu 1933 r. i zakończona w 1937 r. wybuchem drugiej wojny chińsko-japońskiej, Liga Dziewięciu pisała dzieła głównie opowiadające się za wolnością artystyczną i reformami społecznymi z w dużej mierze modernistyczną perspektywą. Por. *Encyklopedia kultury koreańskiej*, *구인회(九人會) – 한국민족문화대백과사전*, aks.ac.kr, dostęp 08.09.2024.

³² Ogarek-Czój, *Literatura Koreańska XX wieku*, 10.

W tym okresie wykształciły się w literaturze koreańskiej tendencje modernistyczne. Terror japońskich kolonizatorów konsekwentnie ograniczał swobodny rozwój literatury, dlatego bardzo często nazywa się te lata „ciemnymi wiekami koreańskiego pisarstwa”. Mimo przeciwności literatura koreańska powstawała i była publikowana po koreańsku. W utworach pisarzy koreańskich tamtego okresu możemy odnaleźć metafory, porównania i odniesienia do uciśnionego narodu oraz odczuwanej tęsknoty za wolnością. W wybranych przeze mnie utworach trzech znakomitych twórców wyraźnie widać chęć ocalenia koreańskości. Kim So-wol podejmuje temat odzyskania własnej ziemi do uprawy, wolności ojczyzny, którą porównuje do niezwykle wytrzymałego kwiatu azalii. Yi Sang-hwa rozważa, dlaczego wiosna uosabiająca wolność, nie przychodzi na tę ziemię i dlaczego źródło życia Koreańczyków zostało skradzione. Wreszcie miasto duchów opisywane przez Yi Hyoseok to zapewne Seul pod okupacją, który wygląda jak „pusta działka opuszczona przez wiele lat”. Wymienieni pisarze nie są jedynymi z tamtego okresu.³³ Ale z pewnością są najbardziej rozpoznawalni. Nie będzie przesadą, jeśli stwierdzimy, że społeczeństwo koreańskie to społeczeństwo ryzyka podejmujące wielorakie próby przetrwania 35-letniego okresu kolonizacji. Literatura tworzona w dobie okupowanej ojczyzny jest niczym miejsce pamięci, do którego – chociaż niechętnie – każdy Koreańczyk wraca.

Na koniec warto wspomnieć o roli Haliny Ogarek-Czój dla rozwoju polskiego dyskursu na temat Półwyspu Koreańskiego. Dzięki tej wybitnej koreanistce powstały pierwsze w Polsce studia koreańskie w Uniwersytecie Warszawskim, a jej pionierskie badania nad językiem i literaturą zaowocowały pierwszymi publikacjami na tematy koreańskie w Polsce. Mimo upływu lat nadal jest to obszar niszowy w polskiej humanistyce, a publikacje Ogarek-Czój pozostają prymarnym źródłem informacji o literaturze koreańskiej w języku polskim.

References

- Burrett, Tina, and Kingston, Jeffrey. *Press Freedom in Contemporary Asia*. New York, Routledge, 2019.
- Capener, Steven D. “1930s Korean Literary Modernism: Anti-morality and Eroticism in the Work of Yi Hyosok.” *Acta Koreana* (A&HCI), Keimyung University, vol. 16, 2 (2013): 566–587.
- Capener, Steven D. “A Rose by Any Other Name: The Influence of William Blake, Walt Whitman and Katherine Mansfield on the Literature of Yi

³³ Zob. Ogarek-Czój, *Literatura Koreańska XX wieku*.

- Hyo-seok." *Foreign Literature Studies. Foreign Literature Research*, 45 (2012): 296–312.
- Capener, Steven D. "The Korean Adam: Yi Hyo-seok and Walt Whitman." *The Walt Whitman Quarterly Review* (A&HCI), The University of Iowa, vol. 29, 4 (2012): 152–158.
- Cyrzan, Mateusz. „Proces przekształcania Korei w japońską kolonię na przełomie XIX i XX wieku.” *Gdańskie Studia Azji Wschodniej*, 3 (2013): 157–167.
- Gwon, Jeongho. *A Study on the Literature of Yi Hyo-seok*. Seoul: Wolin, 2003.
- Holca, Irina, and Yasusuke Oura. *Japanese Literary Theories, An Anthology*. London, Lexington Books 2024.
- Hwang, Kyung Moon, *A History of Korea*. Red Globe Press 2010.
- Im, Chongguk. *The theory of pro-Japanese literature*. Seoul: Pyonghwa Publishing 1966.
- Jeong, Myeong Kyo. "An event at the dawn of modern Korean poetry: Kim So-wol's "Azaleas"." *International Journal of Korean Humanities and Social Sciences*, vol. 5 (2019): 9–17.
- Kern, Stephen. *The Modernist Novel: A Critical Introduction*. Cambridge: Cambridge University Press, 2011.
- Kim, So-wol. *Lost Love: 99 Poems by So-wol Kim*. Seoul: Pan-Korea Book Corporation, 1975.
- Kim, Yoon-shik. "KAPF Literature in Modern Korean Literary History." *Positions Asia Critique*, Duke University Press, vol. 14, 2 (2006): 405–425.
- Lee, Ki-Baik. *A New History of Korea*. Harvard: Harvard University Press 1990.
- Lee, Peter H. *Poems from Korea*. Hawaii: University Press of Hawaii, 1974.
- McCann, David R. "The Meanings and Significance of So Wol's Azaleas." *The Journal of Korean Studies*, vol. 6 (1988–1989): 211–228.
- McCann, David R. *The Columbia Anthology of Modern Korean Poetry*. Columbia University Press, 2004.
- Oleksiuk, Marlena. „Koreańska fala, czyli wpływ i rozprzestrzenianie się kultury koreańskiej w krajach europejskich i amerykańskich.” *Gdańskie Studia Azji Wschodniej*, 19 (2021): 209–218.
- Ogarek-Czój, Halina. *Klasyczna Literatura Koreańska*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2003.
- ae, Hye K. *Analyzing the Korean Alphabet: The Science of Hangul*. Cham: Springer, 2024.
- Park, See-Gyun. "An overview of the Korean language and Korean language education." *International Seminar BKS-PTN Wilayah Barat Fields of Language, Literature, Arts, and Culture*, vol. 1, no. 1 (2018): 1–9.

- Park, Sangjin. *A comparative Study of Korean Literature. Literary Migration*. Busan: College of Liberal Arts, Busan University of Foreign Languages, 2016.
- Potter, Rachel. *Modernist Literature*. Edinburgh: Edinburgh University Press, 2012.
- Rurarz, Joanna. *Historia Korei*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Dialog, 2005.
- Soh, Sarah C. *The Comfort Women: Sexual Violence and Postcolonial Memory in Korea and Japan*. Chicago: University of Chicago Press, 2008.
- Sohn, Ho-Min. *The Korean Language*. Cambridge: Cambridge University Press 1999.
- The Korean Culture & Arts Foundation, Kim *Who's Who in Korean Literature*. Seoul: Hollym, 1996.
- Yi, Sang-hwa. and Lee, Peter H. "Does Spring Come to Stolen Fields?" *MĀNOA: A Pacific Journal of International Writing*, University of Hawaii Press, vol. 14, 2 (2002–2003): 88–89.
- Jung, Yakyong. In *Digital Library of Korean Literature, Writers ABC List*. Accessed August 8, 2024. <https://library.ltikorea.or.kr/writer/200804>.
- Yi, Sang-hwa. In *Digital Library of Korean Literature, Writers ABC List*. Accessed August 21, 2024. <https://library.ltikorea.or.kr/writer/201112>.
- Lee, Chae-wan. "The most beloved poet of Korea, Kim So-wol." *Yonsei Annals* (2024). Accessed August 25, 2024. <https://annals.yonsei.ac.kr/news/articleView.html?idxno=1896>.

Przyczynek japońskiego kolonializmu do przetrwania i ocalenia literatury koreańskiej na przykładzie wybranych pisarzy

Abstrakt: Artykuł poświęcony jest problematyce tworzenia literatury koreańskiej w okresie okupacji japońskiej ze szczególnym uwzględnieniem wybranych pisarzy koreańskich, którzy wpłynęli na uczucia i nastroje Koreańczyków w czasie kolonizacji Korei przez Japonię. Okres ten, nazywany „the dark times of Korean literature” rozpoczął się w 1910 roku, a zakończył w 1945 roku klęską Japonii i kapitulacją w II wojnie światowej. Artykuł ten ma na celu zarysowanie trajektorii myśli literackiej w czasie okupacji japońskiej na Półwyspie Koreańskim. W niniejszym artykule przedstawiono najbardziej rozpoznawalne i cenione utwory literackie w Republice Korei.

Słowa kluczowe: kolonializm w Korei, literatura koreańska, Kim So-wol, Yi Sang-hwa, Yi Hyo-seok

Der Beitrag des japanischen Kolonialismus zum Überleben und zur Rettung der koreanischen Literatur am Beispiel ausgewählter Autoren

Abstract: Der Artikel widmet sich der Entstehung koreanischer Literatur während der japanischen Besatzung und legt einen besonderen Schwerpunkt auf ausgewählte koreanische Schriftsteller, die die Gefühle und Stimmungen der Koreaner während der Kolonialisierung Koreas durch Japan beeinflusst haben. Dieser Zeitraum, der als die dunklen Zeiten der koreanischen Literatur bezeichnet wird, begann 1910 und endete 1945 mit der Niederlage und Kapitulation Japans im Zweiten Weltkrieg. Ziel dieses Artikels ist der Versuch eines literarischen Diskurses im besetzten Korea. Der Autor analysiert ausgewählte Werke im Kontext des Kolonialismus. Dies sind einige der bekanntesten und beliebtesten literarischen Werke der Republik Korea.

Schlüsselwörter: Kolonialismus in Korea, Koreanische Literatur, Kim So-wol, Yi Sang-hwa, Yi Hyo-seok